

Finland – en rättsstat bara i festtalen

I maj 2014 publicerades resultaten av en av YLE nyheter gjord undersökning som gällde domare vid domstolar i Finland, deras åtgärder och kompetens samt domstolsutslagens nivå. Av de 463 som besvarade enkäten var 380 advokater, medan 60 var rättegångsbiträden med tillstånd och 2 var offentliga rättsbiträden. Resultaten av undersökningen är minst sagt skrämmande.

45 % av de svarande, 208 personer, ansåg att domarna till följd av bristande yrkeskompetens hade dömt oskyldiga människor till straff. Det ligger förstås nära till hands att förmoda att dessa 208 personer svarade som de gjorde, bara av besvikelse över domar i egna rättsmål men så är det tyvärr nog inte. Det är fråga om synpunkter framförda av personer som så gott som dagligen är närvarande i domstolar och som alltså har mycket gedigen kännedom om hur rättsväsendet fungerar. Vi kan därför konstatera att dessa 208 personer inte alla kan ha tagit fel. Om en så här stor andel av advokaterna och de övriga juristerna anser att det i Finland förekommer att oskyldiga blir dömda, så är det klart att så faktiskt sker.

De domare som sitter i domstolarna är av naturliga skäl av annan åsikt – vad annat kan de vara? En lagman vid Helsingfors tingsrätt säger i en YLE-intervju att "oskyldiga inte har dömts i Finland, åtminstone inte av den anledningen att domarna har haft bristande yrkeskompetens". Om nu 208 advokater och andra som företräder klienter i rätten säger att oskyldiga personer faktiskt blir dömda, och om dessa domar inte kan skyllas på brister i domarnas kunskaper, så vad ska vi då skylla de här domarna på?

Är det då så att rättsväsendet i Finland inte har särskilt mycket till övers för höga rättsprinciper, som t.ex. oskyldighetspresumtionen, som säger att en människa är "oskyldig tills motsatsen är bevisad"? Det verkar som att man i Finland heller följer Stalins råd: "Det finns inga oskyldiga människor, bara dåligt utredda fall". Och genom att följa detta råd är det lätt att av göra saker till den åtalades nackdel.

Då domar givna i brottmål i Finland kan jämföras med "ett lotteri", förstår säkert var och en, att samma sak gäller i olika

civilrättsliga frågor, som till arbets- och avtalsrätten hörande tvistefrågor.

Min bedömning är också att man i statliga kretsar gärna misstänkliggör resultaten av YLEs undersökning. Myndigheterna vill knappast medge att det i Finland avkunnas domar mot oskyldiga. Kanhända förekommer sådant i vårt östra grannland, men det är ju otänkbart i en demokratisk rättsstat som vår. Vi kanske borde tänka på att Finland stod under inflytande av vår östliga granne i mer än hundra år (1809-1917), och att vi under den tiden utsattes för starkt inflytande på tjänstemannakåren och också på rättsväsendet. Följderna av denna inverkan är helt uppenbara också i vårt nutida samhälle, på många sätt. Det finns mycket som bara maskeras med en demokratisk kuliss. I Finland räcker det ofta med att ett avgörande till synes har skett på rätt sätt. Att det verkligen är rätt är inte av lika stor betydelse.

Själv tvingas jag ofta konstatera att en myndighet visserligen hör – men den lyssnar inte. Med det här menar jag att de finska myndigheterna nog ser till att personer/företag/föreningar blir hörda innan olika avgöranden sker. En helt annan sak är sedan om myndigheten alls tar hänsyn till de åsikter som kommit in. Det väsentliga tycks vara att man tryggar medborgarnas rätt att bli hörda, en rätt som rentav nämns i grundlagen.

Bland advokaterna och de övriga juristerna som besvarade YLE-enkäten framfördes också sträng kritik mot förvaltningsdomstolarna. En tredjedel av de svarande ansåg nämligen att förvaltningsdomstolarna i själva verket närmast var en förlängning av myndigheternas maktutövning; domstolarna var bara en gummistämpel för myndighetsbesluten. Om det faktiskt är så, kan man inte annat än konstatera att det är väldigt lätt att nå avgöranden i förvaltningsdomstolarna! Då man förstår formen av hur myndigheterna vill att beslutsfattandet skall ske, behöver man i företagen inte förundra sej mycket, varför besluten som berör olika skatte-, planläggnings-, tillstånds- och konkurrensrätts ärenden så gott som alltid kommer i den form myndigheterna vill ha dem.

Inte tycks det heller vara svårt att lösa frågor i hovrätterna och i högsta domsto-

En myndighet visserligen hör – men den lyssnar inte.

len. Hovrättsutslagen består ju väldigt ofta av ett konstaterande om att det "inte finns anledning att ändra tingsrättens beslut", och HD-besluten innebär ofta "besvär rätt beviljas inte". Det ser ut som om dessa instanser anser det vara överflödigt att komma med utförligare motiveringar, när de också har rätt att besluta utan närmare utredningar.

Det säger en hel del om det finska rättsväsendets verkliga nivå att Finland har fått betydligt fler fällande domar i den europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen), än alla de andra nordiska länderna tillsammans. Ett exempel: åren 1994-2009 gav domstolen Finland 74 fällande domar, medan domarna för samma period var 22 för Sverige, 19 för Norge, 9 för Danmark och 6 för Island. Senast i maj 2014 gav Europadomstolen två domar där Finland fälldes för brott mot mänskliga rättigheter. Av någon anledning har man i Finland gått in för att tuga ihjäl de här domarna, så att det inte just förekommer någon offentlig diskussion om dem. Är det kanske dags att vakna upp? Borde det kanske göras något, eftersom Finlands rättsväsen verkligen inte är på den nivå som den borde vara i en demokratisk rättsstat?

Mika Värynen

Mika Värynen

